

doornd kan zijn. De bladeren zijn langwerpiglancetvormig, bij de Chinese soort vaak iets breder. De bloem is van het gewone Solanaceae-type en bij beide soorten purperkleurig. Hun bes is scharlakenrood. Het verschil tussen beide soorten is maar gering. Wat hier volgt is meer voor pluizers bestemd: bij de Chinese soort is de bloemkroon diep ingesneden, waardoor de slippen langer zijn dan de kroon-

buis, terwijl bij *barbarum* de bloemkroon minder diep ingesneden is, waardoor de slippen korter zijn dan de kroonbuis. *L. barbarum* werd in Limburg nogal veel in heggen aangeplant. Dr. de Wever noemt een aantal voorkomens. Hieraan toegevoegd kan worden: in heggen langs het Juliana kanaal. Deze soort zou vaker door vogels verspreid worden dan *L. chinense*.

EEN NEST VAN DE LAPSE BEHANGERSBIJ (*Megachile lapponica* Thomson)

en enkele aantekeningen over onze Nederlandse Behangersbijen

Het op de maandbijeenkomst getoonde nest was gevonden door J. Meyer (Grijpskerk) op de Pompsterplaat, een deel van de voormalige Lauwerszee, in het voorjaar van 1978. Het nest was aangelegd in de dikke stengel van een Speerdistel. Duidelijk zijn de nestcellen te zien, samengesteld uit ovale en ronde bladknipsels.

Deze soort is al heel lang bekend van toendraachtige gebieden in Noord-Europa, maar werd pas in 1957 in Nederland ontdekt door K. Vegter te Emmen. Zie Ent. Ber. 19 (1959): 196 en Ent. Ber. 20 (1960): 154/155.

Na die ontdekking bleek de soort op tientallen plaatsen in de oostelijke helft van Nederland voor te komen, ook in Limburg, de Belgische Kempen, het Bos van Teuven, het Belgische Jekerdal en tussen Bastogne en Laroche. Haeseler meldt de soort uit Sleeswijk-Holstein. De meest westelijke vindplaats in ons land is tot nu toe Soestduinen (c.m.)

Zonder volledig te willen zijn geef ik hieronder enige biologische bijzonderheden over dit interessante Bijegenus, vooral omdat er in dit Tijdschrift nog nooit iets over verteld is, afgezien van een viertal zuiver faunistische mededelingen. (zie dl. 39 (1950) pag. 107; deel 49 (1960): pag. 58 en dl. 58 (1969): pag. 131.

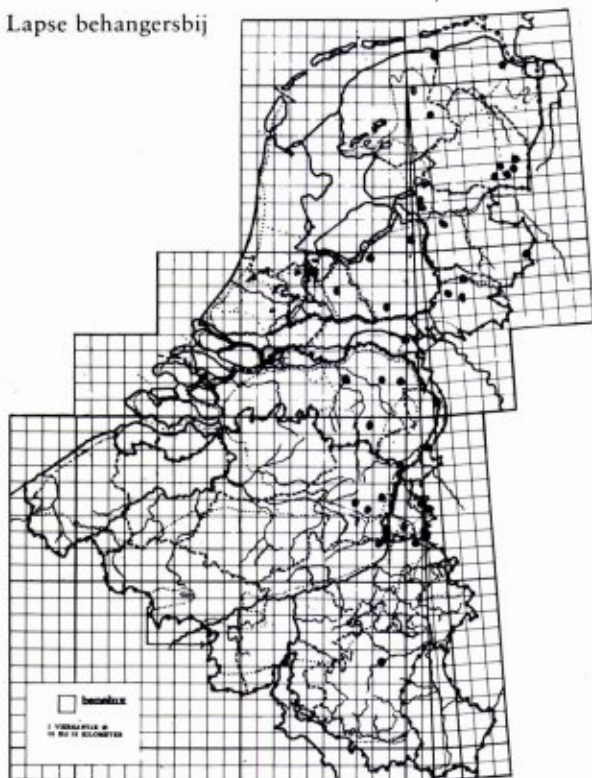
De naam van dit Bijegenus houdt verband met de nestbouw van 11 van onze 12 Nederlandse soorten. De wijfjes knippen nl. met de kaken ovale stukjes uit de blaren van vooral Roos, Berk, Wingerd, Gouden regen en soms zelfs uit de bloemblaadjes van Pelargonium ("Geranium"). Van die bladstukjes worden de nestcellen gebouwd; voor bodem en deksel gebruikt het wijfje ronde knipsels.

Alleen *M. ericetorum* (Lathyrusbij) gebruikt geen bladknipsels, maar hars, vermengd met wat zand of leem.

Al onze soorten zijn zomerdieren en verzamelen het stuifmeel bij voorkeur op Vlinderbloemigen; sommige op grootbloemige Composieten, maar er zijn uitzonderingen. Hierover straks meer.

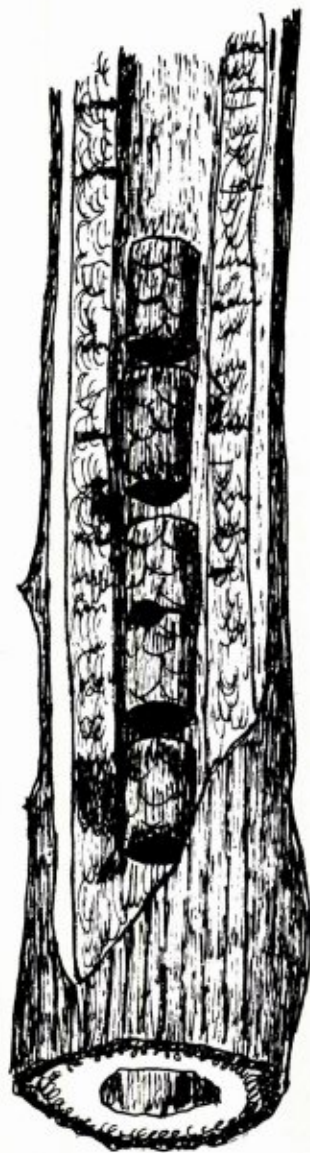
Onze Lapse bij is al de eerste uitzondering, want ze vliegt uitsluitend op *Chamaenerion angustifolium* (Wilgeroosje). Dat is waarschijnlijk een van de voornaamste redenen, waarom ze hier pas zo laat ontdekt is. Kijkt u de Bijenkalenders van P. Benno er maar eens op na: die plant wordt nergens als nektarleverancier genoemd, althans niet voor solitaire bijen. Wel vindt men er regelmatig de honingbij en een aantal hommels. Door de meeste entomologen wordt dus het wilgeroosje regelmatig "verwaarloosd", tot de ontdekking van Vegter.

Lapse behangersbij

De andere specialist in het genus is *M. analis*, die in de vochtige heide thuis hoort en daar vliegt op *Erica tetralix* (dophei); niet *M. leachella* (vroeger *argentina*), zoals Benno beweert. Ik vond die specifieke duinsoort slechts een enkele keer op *Lotus* (Rolkla-ver); meestal op *Rubus* (Braam) en eens in aantal op *Bryonia* (Heggerank).

Een andere reden voor de late ontdekking van *M. lapponica* is zeker het feit, dat de soort erg veel lijkt op de gewone soort *M. centuncularis* en de zeldzame soort *M. alpicola*; vooral de mannetjes zijn zeer moeilijk van elkaar te onderscheiden. Het zou me te ver voeren om daar hier nu verder op in te gaan, maar de wijfjes van *M. lapponica* zijn, als men een serie naast elkaar bekijkt, toch wel duidelijk her-

Het nest van de Lapse Behangersbij (Pompsterplaat, 1978).

kenbaar; ze zijn veel mat-zwarter en donkerder dan de beide andere genoemde soorten, of zoals Vegter het uitdrukt: "als met schoensmeer bewerkt", zwarte schoensmeer dan uiteraard.

Onze Behangersbijen behoren tot de groep "buik-verzamelaars", waartoe ook *Osmia* (metselbijen) en *Chelostoma* (Klokjesbijen) e.a. behoren. Ze verzamelen de pollen niet aan de achterschenen, maar tussen de sterke beharing aan de buikzijde van het achterlijf. Die buikschuier is bij de meeste soorten zwak of sterk oranje-bruin gekleurd, soms aan het einde gedeeltelijk zwart. Alleen bij de duinsoort *M. leachella* is de buikschuier wit.

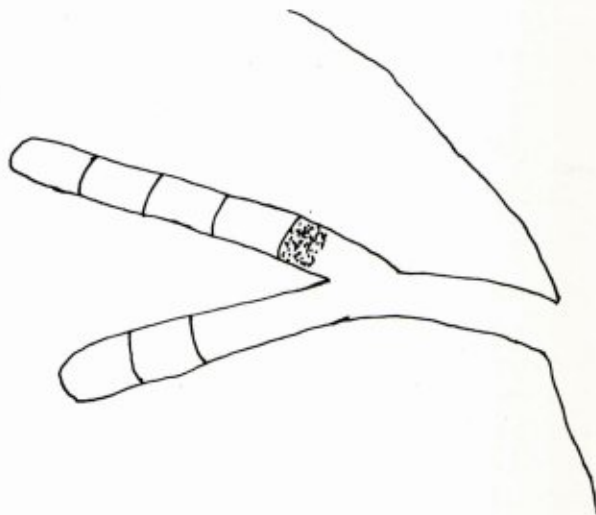
Al in de vlucht zijn de behangersbijen duidelijk te herkennen aan de gewoonte om al vliegend het achterlijf schuin opwaarts te houden. De buikschuier is dan heel duidelijk zichtbaar, al kan de kleur er van zeer verschillend zijn al naar gelang het verzamelde stuifmeel.

De meeste, vooral de grotere soorten, nestelen in bermen of steile zandwanden, maar ook muurgaten of holten in mergelwanden worden gebruikt. De meeste kleinere soorten nestelen doorgaans in dood

Hebt u van uw rozen nooit zoiets gezien?

Hier zijn Behangersbijen aan het werk geweest.

Schema van het grondnest van *Megachile circum cincta*.

hout, ook *M. lapponica*. Ik kweekte ze enkele malen uit Meidoornhout en uit een weipaaltje. (Nat. Hist. Maandbl. 58 (1969):131) Het besproken nest is dus een aanpassing aan het nieuwe land van de Lauwerspolder, waar natuurlijk nog geen oud hout aanwezig is. De bladstukjes die in dit nest gebruikt zijn kan ik niet thuisbrengen.

Nog een opmerking die ik hier wil maken betreft de parasiet van *M. lapponica*. Alleen bij Lochem (Gld) ving ik samen met *lapponica* enkele exemplaren van de kegelbij, *Coelioxys inermis*. Ook Haeseler (zie boven) trof dezelfde parasiet aan bij de nesten van *M. lapponica* in weipaaltjes. Over dat parasitisme misschien een volgende keer.

P. Benno zegt dat de soorten van *Megachile* zelden in aantal bijeen of in kolonies worden aangetroffen. Dat geldt zeker niet voor *lapponica*, die ik juist overal in aantal aantrof; ook niet voor *leachella*, die in de duinen juist wel in kolonies nestelt; ook niet voor *centuncularis*, *ericetorum* en *willughbiella*, die o.a. in onze Beyart-tuin in Maastricht massaal optreden.

Rechter voorvleugel van een Behangersbij.

De nieuwste Nederlandse soort is *M. pyrenaea* Pérez, die wel van België bekend was, maar die ook aanwezig bleek te zijn in de collectie van R. Geurts. Het is een mannetje, gevangen te Echt, 2. VII. 1968; de determinatie is bevestigd door G.v.d. Zanden. N.b. *M. willughbiella* vliegt in de Beyart-tuin bij voorkeur op grootbloemige Campanulasoorten. Dat schijnt een uitzondering te zijn.

Onze Nederlandse soorten zijn de volgende:

kleesoorten: (8-12 mm) vliegplant:

<i>alpicola</i> Alf.	Composieten en Lotus
<i>centuncularis</i> L.	Comp. + Papilionac. + Campanula
<i>lapponica</i> Ths.	Chamaenerion (Epilobium)
<i>leachella</i> Crt.	Lotus + Bryonia + Rubus
<i>pyrenaea</i> Pér.	
<i>versicolor</i> Sm.	Papilionac. + Composieten

grote soorten: (10-16 mm)

<i>analys</i> Nyl.	<i>Erica tetralix</i>
* <i>circumcincta</i> K.	Papilionac
* <i>ericetorum</i> Lep.	Papilionac. + (<i>Achillea</i> + <i>Echium</i>)
<i>ligniseca</i> K.	<i>Cirsium</i> + <i>Lathyrus tuberosus</i>
* <i>maritima</i> K.	Lotus + <i>Ononis</i> + <i>Echium</i>
* <i>willughbiella</i> K.	Lotus + <i>Lath. sylvestris</i> + <i>Thymus</i> + Campanula

N.B. de m van de soorten met * hebben opvallende witte, sterk verbrede voortarsen.

Vlinderbloemen en Composieten hebben dus duidelijk de voorkeur.

Nederlandse literatuur over Behangersbijen vindt men in:

Benno, P., 1943: Bijen en Hommels. Serie "Wat leeft en groeit". 25: 106/109 + 162

Benno, P., 1943: Over een kolonie van het Papaverbijtje en andere wilde bijen in de Lijmers. Ent. Ber. 11: 65/66

Benno, P., 1945: Aantekeningen bij de nestbouw van *M. circumcincta*. Ent. Ber. 11: 279

Benno, P., 1952: De Ned. Behangersbijen (Meg.). Ent. Ber. 14: 161/165

Benno, P., 1953: De Ned. Bijen- en Wespenfauna in Montferland e.o. in „De Liemers"-gedenkbok.

Benno, P., 1969: De Ned. Bijen. Wet. Med. K.N.N.V. 18: 18/19 en 28/29.

Bouwman, B., 1924/25: De Ned. Behangersbijen. Lev. Nat. 29: 172/178.

Lefebvre, Br.V., 1975: Interessante vangsten van Hym.Ac. in 1973. Ent. Ber. 35: 36.

Lith, J.P.v., 1940: *Megachile argentata* (= *leachella*) Lev. Nat. 44: 345. Minnen, v.d., 1950/51: *Megachile* in Friesland. Ent. Ber. 13: 202.

Vecht, J.v.d., 1959: Meg. lapp. e.a. Behangersbijen in Z.O.-Drente. Ent. Ber. 20: 154/155.

Vegter, K., 1960: Meg. lapp. e.a. Behangersbijen in Z.O.-Drente. Ent. Ber. 21: 203.

Vegter, K., 1961: *Megachile* bij Emmen in 1960. Ent. Ber. 21: 203.

Walrecht, J., 1937: De Biologie van *Meg. centuncularis*. Lev. Nat. 41: 249.

Walrecht, J., 1958: Waarnemingen a.e. kolonie nesten van *Meg. maritima*. Ent. Ber. 18: 138/139.

Walrecht, J., 1953: Biologie van *Meg. willughbiella*. Lev. Nat. 56: 199.

N.B. In die publicaties vindt u meestal ook weer verwijzingen naar buitenlandse literatuur.